

stvo tako vožnjo in opomni, da vsakdo, naj bo mesár, voznik, kmetovavec ali pa kupčevavec z živino, ki po 1. aprilu tega leta (to je po veliki noči) na imenovano grozovito vižo teleta ali prešiče tako vozi, bo moral brez usmiljenja od vsake tako peljane živine 2 gold. kazni plačati; iz taci kazni nabrani denar steka v ubožnišnico tiste občine (soseske), kjer je bila taka vožnja zasačena.

Naj bi se razlegla ta prepoved po vsem Slovenskem, da se povsod odpravi gerdo in človeku škodljivo terpinčenje živine, kar se tudi lahko zgodi, ako se vozovi za tako vožnjo napravijo prostorni in visoki, od vsih strani zapazeni, da živina ali na slami prosta leži ali stoji. Zvedli smo, da vozniki, ki teleta od daljnih krajev v Terst vozijo, opoldne, kjer ostanejo, vsacemu teletu kaki dve sirovi jajci v gobcu zmečkajo, ki ju lačna in žejna žival kaj rada povžije. To je prav, ker jajca so tečin živež, al uno terpinčenje zasluži, da je deželno poglavarstvo ojstro kazen izgovorilo.

Potovanje po okrajnih natoroznanstva.

Kemija — in kuhinska sol.

(Dalje.)

Kakor po studencih iz podzemeljskih jam sol na dan priteka, tako je natora nezmerne zaklade soli v morjih shranila.

Morska voda ima v sto bokalih vode blizo tri bokale kuhinske soli. Če bi tedaj mogoče bilo, da bi vse morja svoje vodne dele izhlapele in da bi se sol, ki je v morski vodi, vledenila (kristalizirala), bi pokrivala sol za 2500 čevljev na debelo celo zemljo.

V mnogih deželah, kjer druge soli manjka, morska sol, čeravno nekoliko grenkljata zavolj primešanih grenjko-zemljatih soli, nadomestuje veliko boljši kamnito in studenčno sol.

Napravlja se pa v vročih deželah taka sol lahko, ker nič drugega ni potreba, kakor vodo iz morja napeljevati v bazarje, da po sončni gorkoti izpuhtijo vodni deli in sol sama ostane. Prav po naravni poti se je na to vižo v mnogih krajih taka sol sama naredila, kjer se je v starodavnih časih morje posušilo. Ni tedaj čuda, ako po veličanskih štepah poleg Hvalinskega (Kaspiškega) morja in Aralskega jezera se vidi še zmiraj dosti soli, ki se prikaže, kadar poveršina zemlje razpade, in da v Dankali na Abisinskem je svet 4 dni hoda čez in čez s soljo kakor s snegom pokrit. Na bregovih jezera Mingo imenovanem v zedinjenih Meksikanskih državah Amerike je zemlja s tako debelo in močno skorjo soli pokrita, da jo lomijo v velicij kladah.

Al ne voda sama, tudi oginj nam daruje soli; najdemo jo v izmečkih tistih gor, ki oginj bljuvajo in se zovejo vulkani. Razpokljine Vezuva so mnogokrat čez in čez pokrite s solno poveršino, ktero nabera revno ljudstvo in si s tem živež služi. Ko je gora Hekla na Islandskem oginj bljuvala, so vozili cele vozove vulkanske soli iz okolice ognjene gore.

Iz vode in zemlje pa gré kuhinska sol v rastljin, živino in človeka, in to ji dá nar večjo važnost, ker je vsim neobhodno potreben živilej.

Ni ne res, da bi se bilo le primerilo, da je sol pot našla na ognjiše divjih ljudstev ravno tako, kakor v kuhinje omikanih Evropejcev; — natora sama ji je odločila visoko pomembost za stvar na svetu, in naloga védnosti je, razumeti to važno pomembost.

V ti cilj in konec pa je treba, da spremimo kemikarja po tistih spremenih, po katerih on kuhinsko sol pelje, ki jo je dobil ali iz zemlje skopano, ali iz studenčnice skuhan, ali iz morja zajeto.

V vsih teh spremenih se bo očividno razodelo, kaj kemijska védnost zamore. (Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Od kod začetek vojske Černogorsko-turške.

Vojska, ki se je med Černogorci in Turki vnela, je sedaj tako važnost dosegla, da oči celega sveta so obernjene na deželico, ktera je pred tem le malo porajtana bila.

Ni tedaj čuda, ker se iskrica ni porajtala, da sedaj o plamenu marsikdo vpraša: zakaj prav za prav, in kako se je vnela sedaj toliko važna vojska?

Nekimeniten Serbljan je popisal unidan v nemškem časniku „Allg. Zeit.“ izvirek Černogorsko-turške bitve, iz katerega, v porazumljenje te prigodbe, povzamemo važniši zadeve.

Takole se je vojska začela:

Vojska Černogorcov zoper Turke ni nova reč. Od nekdaj so se Černogorci imeli zoper turškega pašata v Skadru bojevati, ki si ni dal vzeti, da so Černogorci podložniki Turškega carstva in da so se mu le kot puntarji odtegnili. Vladiki Černogorski pa spoznajo Černogoro za samostojno od tistih starodavnih časov, ko so jarm Turški otresli, in vsled pravic, ki jim jih je nekdaj patriarh iz Ipeka celó v pismu podal, gré vladiku Černogorskemu naslov (imé) metropolit Černogore, Skenderije (Skadarske okolice) in Primorja.

Drugi vzrok mnogokrat ponovljenega prepira je bilo Skadarsko jezero; paša Skadarski pravi, da je to jezero Turško, Černogorci pa terdijo, da je jezero zavolj njim neobhodno potrebnega ribstva deloma tudi njih.

Tretji vzrok večkratnega prepira je različnost narodstva in vére. Razun malo katoličanov v Albaniji je veči del Mahomedancov (turške vére), — Černogorci so staroverci. Albanci kakor Černogorci so vojskoželjni, hrabri in ropu udani. Vediti je tudi, da okrajne okoli Skadarskega jezera so sila rodovitne, tedaj vabijo Černogorce, da pridejo s svojih nerodovitnih gorá radi si kaj živeža iskat; od druge strani pa sela Černogorcov iz nahije Rječke, Lješanske in Bjeloplavičke tako leže, da ne morejo Albanci tako lahko do njih, kakor do drugih nahij bosniški in hercegovinski Turki.

Ni tedaj čuda, da po vsem tem so Černogorci in Turki vedno v prepiru bili. Poslednji čas je stara razpartija lahko švignila v hujši plamen, ker sedanji knez Černogorski in paša Skadarski Osman Paša sta si nasprot stopila.

Knez Danilo je seer še mlad (še le 24 let star), pa je hraber junak, vés nadušen za srečo svojih Černogorcov in terdne, nepremakljive volje; narod njegov ga ljubi z nepopisljivo iskrenostjo, ki je Černogorcem lastna, in ga spoštuje čez vse. Pripoveduje se od njega, da enega dne, ko je več Černogorcev pod košatem drevsom okoli njega kakor otroci okoli očeta ležalo, je k njim takole govoril: „lejte! kako majhen (Danilo je majhne postave) med vami stojim; če me pa ne ubogate, vam bom velik in težji postal kakor je Lovčen (Lovčen je visoka gora med Černogoro in avstrijskem primorjem); ako mi branite slavo doseči z dobro, jo bom dosegel z oostrostjo“.

Vezir Skadarski Osman Paša pa ni ne prav Turk ne prav Albanc, ampak Bosnjak turške vére; on je sin tistega v Serbiji po kervoločnosti glasovitega pašata Skopljaka, ki je med družimi grozovitostmi 5. grudnia 1814 pred čveterimi vratami Beligrada 150 Serbov obesiti dal. Kakih 10 let je Osman Paša že vezir v Skadru; celi čas pa hujska Černogorce zoper Černogorce, bolj kot vsi njegovi predniki, kar mu je tolikanj lože,

ker serbski jezik zna, mu tedaj tolmačev za svoje namene ni treba.

Po smrti poslednjega vladika je starašinstvo Černogorsko se z njim pomirilo, — pa pomirje je le 9 dni terpelo. Dva Albanca sta grozovito ubila nekega Černogorca, in ko se je starašinstvo Černogorsko zavolj tega pritožilo pri pašatu, je le to odgovoril, da enega ubijavca so vjeli, drugi pa je všel, ne vejo kam.

Ko je preteklo poletje knez Danilo, pridši iz Petrograda domú, Černogorčem naznanil, da misli majhin davek vpeljati za potrebe državné, je Osman Paša berž dal Černogorcem v okrajni Piperski oklicati: naj zapustijo kneza Černogorskega in se njemu podveržejo, on ne bo nobenega davka od njih terjati in jih še celó z vsim previdil, česar potrebujejo. In res je nekte premetil in jim obljubil, da jim bo z armado na pomoč prišel, ako bi jim knez utegnil braniti se njemu podvreči. Ravno tako je dopisal Osman tudi sosednim Turkom in Albancem, naj skusijo Černogorce drugih nahij na svojo stran spraviti.

To kovarstvo, katerega namen je bil celo Černogoro spet pod turški jarm spraviti, je zvedil knez Černogorski 7. (19.) novembra lanskega leta; berž je zbral 1000 oroženih mož iz okrajne Katunske, in se 9. (21.) novembra nad Piperčane podal. Komaj se je to zvedilo po Černogori, so se prostovoljno zbrali Seklinci v nahiji Rječki, ki blizu nad Žabljakom prebivajo, in se berž tako vstavili, da Turki ne morejo Piperčanom na pomoč priti. 11. (23.) novembra napada 30 junakov iz omenjega roda Seklinov terdnjavo Žabljak in jo Turkom vzame.

Komaj se je na Cetinje zvedilo, da so Černogorci Turkom Žabljak vzeli, je starašinstvo Černogorsko berž spoznalo, da ta reč ne bo pri tem ostala. Nanagloma so tedaj zbrali, kar so bojnikov v bližnjih okrajnah nabrati mogli, in se podali proti Žabljaku, kamor je med tem že tudi obilo Turkov privrelo. Kmaló prevzame paša Skadarski sam poveljstvo čez turško armado pri Žabljaku, — in tako se je začela vojska med Turki in Černogorci.

Med tem vdari knez Danilo s svojo armado nad Piperčane, in jih lih od tiste strani napade, kodar so pričakovali Osmanove armade na pomoč — namreč na južni strani nahije Piperske, kjer reka Zeta mejo dela. Prisiljen je bil po tem takem knez Černogorski se vdariti s turško armado, ki se je bila ravno okoli Spuža in Podgorice zbrala, da bi pomagala Piperčanom.

Ko Piperčani vidijo, da so obdani krog in krog od armade knezove in jim tedaj Turki na pomoč priti ne morejo, so se podvergli knezu, ki je vsim milost skazal, razun peterih, ki so bili tisti čas že med Turke pobegnili.

Na to vižo se je začela sedanja vojska med Černogorci in Turki iz razpartije med pašatom Skadarskem in bližnjimi stanovavci Černogore.

Slovanski popotnik.

* Dr. Ludevít Štur je česki matici podal zbirko na Ogerskem nabranih slovaških narodnih pesem.

* V Pragi je prišla obširna česka knjiga z 52 obrabi (podobami) na svitlo pod naslovom: „Umeni hospodarské ve všech odvetních orby a chování dobytka“ (nauk gospodarski v vsih kmetiških razdelkih in obracjanja dohodkov).

* Nek Varšavski knjigokupec izdaja album s podobami ruskih vojskovodov, ki so na Ogerskem se bojevali. Tudi v poslednej Petrograškej umetniškej razstavi se je kazal obraz poljskega kiparja „Ogri od Pakieviča zajeti“.

* Erbenove česke balade, po narodnih pripovedkah izdelane, so ravno na svitlo prišle.

* Drugi zvezek časopisa českega „ku prospěchu času přiměřených oprav na gymnáziích“ (v pospeh času primernih poprav na gimnaziích) je ravno prišel na svitlo; govori se v njem med drugim tudi o tem, kako bi se dal nižji gimnazi z nižjo realko zjediniti.

* Družtvo sv. Ivana v Pragi šteje 5000, in družtvo sv. Cirila in Metuda 892 udov.

* Ladislav Rieger prestavlja iz Francoskega v česko slavno delo Drozca o kmetijstvu; prvi zvezek je že v Pragi na svitlo prišel.

* Staro družtvo umetnikov v Pragi je napravilo razstavo. Dozdaj je razstavljenih bilo še le 13 ali 14 podob, med temi ena posebno krasna slika Calamea, vlast konsula Schlettera v Lipsii. To sliko je delal imenovani slikar za francoskega kralja Ljudevika Filipa, ker mu je pa predraga bila, jo je konsul Schletter za svojo zbirko kupil.

* „Lumir“ naznani, da se bode v Pragi začel izdajati popolni prirodopis (naravopis) evropskih ptic s posebnim ozirom na Česko. Pridjane mu bodo tudi podobe ptic.

* Kakor „povestnica stare zaveze“ je prišla ravno kar v Gorici pri Paternoli-tu „povestnica nove zaveze“, poslovenjena po L. Fleury-u od gosp. Kociančič-a na svetlo. Velja 30 krajc. Ime poslovenitelja že zamore dostojno poročtvo dobrega dela biti.

* Iz laškega poslovenjeno knjigo: „Stari Urban, ali zimski pogovori dobrih kmetov“ bo družtvo sv. Mohora skoraj v natis dalo.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Černogore se poslednje dni o vojskinih zadevah ni nič posebnega zvedilo. Tudi poslednji „Terž. časnik“ od 7. t. m. nič novega ne prinese, kakor to, da je nek turška vlada po živem posredništvu rusovske vlade Omer-Pašatu ukazala, naj začasno ustavi vojsko zoper Černogoro, dokler ne prejme novih zaukazov. Omer-Paša, poveljnik cele evropsko-turške armade je iz tabora v Martiniču 9. januara razglasil poslal Černogorcom, v katerem jih opomina naj se vernejo nazaj pod krilo turškega sultana, kateri jim milost ponuja in obeta zlate gore. „Da pa mojim besedam verjamete (?) — sklene Omer-Paša svoj oklic — ga podpišem s svojo roko in muširskim pečatom“. Do 31. januara so se imeli Černogorci na to „prijazno“ povabilo oglasiti, pa se ne sliši, da bi se bili oglasili. Po „Terž. časniku“ je nek dosihmal 1200 Turkov padlo, Černogorcev pa le 40. — Ko so Turki slavnega vojvoda Grahovskega Vujatića vjetege odpeljali, si je bil zabodil sin njegov jatagan svoj v persi, rekoč, do hoče raji umreti, kot Turkom se predati. — Ker več cesarskih regimentov na mejo Černogorsko gré in se je zavoljo tega berž hrup zagnal, da bo vojska s Turkom (kteri hrup je tudi berž ceno srebra povikšal), je te dni vradni „Dunajski časnik“ določno naznanil, da armada, ki se na horvaško-bosniški meji zbira, nima namena vojske začeti, ampak le varovati austrijsko mejo. Austrijska vlada ne gleda na nič družega kakor na svojo posest, in od Turčije nič družega ne terja, kakor da ona spoštuje državne pogodbe in da ostanejo turške meje pri starem. Po tem takem Omer-Paša gori omenjenega „oklica“ ne bo ponavljal. Poslednje novice, ki jih je Lloydov parobrod iz Carigrada prinesel, pravijo, da Carigradski vradni časnik „J. d. C.“ do 29. januara še celo nič ni spomnil Černogorske vojske.

Iz Maribora *). Ker se pri Vas, kakor pred nekimi leti pri nas zavoljo „Grätz“ in „Gratz“, pravda

*) Radi dostavimo »narodopisnim in jezikoslovnim pomenkom« pričujoči sostavek veljavnega gosp. profesorja, ker nam je ljubo, ako bi se po izgledu učenega gosp. Poženčana